

به نام خداوند بخشنده مهربان



روانشناسی رشد

مجموعه روانشناسی

تدوین:

دپارتمان آموزشی دکتر محمدی



آمادگی آزمون ارشد

سرشناسه: دکتر محمدی، علیرضا
عنوان و نام پدیدآور: روانشناسی رشد- دکتر علیرضا محمدی
مشخصات نشر: تهران - مشاوران صعود ماهان، ۱۴۰۱
۳۷۰ص: جدول، نمودار (آمادگی آزمون ارشد)

ISBN/N: 978-600-458-999-9

وضعیت فهرست نویسی: فیا مختصر
فارسی - چاپ اول
روان شناسی رشد
دپارتمان آموزشی دکتر محمدی
ج - عنوان
شماره کتابشناسی ملی:



مدیران مسئول: مجید و هادی سیاری
تحت نظارت: دکتر علیرضا محمدی
مدیر برنامه ریزی و تولید محتوا: سمیه بیگی
مشخصات ظاهری: رحلی
ناشر: مشاوران صعود ماهان
نوبت و تاریخ چاپ: اول / ۱۴۰۱
تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه
قیمت: ۳/۶۹۰/۰۰۰۰ ریال
شابک: ISBN/N: 978-600-458-999-9

انتشارات مشاوران صعود ماهان:

تهران، خیابان سهوردی شمالی، خیابان میرزایی زینالی شرقی (خیابان کیهان شرقی)، پلاک ۵۱، تلفن: ۸۸۴۰۱۳۱۳

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به موسسه آموزش عالی آزاد ماهان می باشد. و هرگونه اقتباس و کپی برداری از این اثر بدون اخذ مجوز پیگرد قانونی دارد.

سواره چون که به مقصد رسد پیاده شود

دانشجو در راه تحصیل سواره ای است که مقصد او نیل به نهایت و درک و دریافت مدارج علمی است، دکتری مقصود ما و شما در این زحمت سفر و بذل جوانی و استعداد و هنر است، ضرب‌المثل آغاز این اشاره از دیرباز برای تلاشگران در تمام عرصه‌ها سرمشق بوده است، لذت و آمال و آرزوی انسان راهرو در رسیدن به مقصد واقعیت می‌یابد، زیبایی و طراوت و دریافت‌ها و دانسته‌ها و اوج‌گیری و افزایش مدارج علمی و بر متون و فنون و جزء و کل رشته موردعلاقه و استعداد شما مسلم و مسلط شدن در مقصد نهایی به دست می‌آید، گامی چند همراه با ما ورود به مقصد را برایتان می‌سازد، با سال‌ها تجربه دانش و بینش علمی و فرهنگی که در مجموعه حاضر فراهم آمده است، موفقیت خود را تضمین نمایید و در مقصد پیاده شوید و یاریگر جامعه و جهان باشید

علیرضا محمدی

فهرست مطالب

فصل اول - تعریف و تاریخچه روانشناسی رشد	۱۱
تست‌های تألیفی فصل اول	۲۰
پاسخنامه تشریحی فصل اول	۲۵
فصل دوم - رویکردهای دید روان‌شناسی	۳۱
سوالات تألیفی فصل دوم	۵۴
پاسخنامه تشریحی سوالات تألیفی فصل دوم	۶۰
سوالات کنکور سراسری فصل دوم	۶۹
پاسخنامه کنکور سراسری فصل دوم	۷۳
فصل سوم - نظریه پردازان دیالکتیک	۷۵
تست‌های تألیفی فصل سوم	۸۰
پاسخ تشریحی تست‌های تألیفی فصل سوم	۸۴
تست‌های طبقه‌بندی شده کنکور سراسری	۸۹
پاسخنامه تست‌های طبقه‌بندی شده کنکور سراسری	۹۰
فصل چهارم - نظریه پردازان شناختی	۹۱
تست‌های تألیفی فصل چهارم	۱۰۳
پاسخنامه تشریحی تست‌های تألیفی فصل چهارم	۱۰۹
تست‌های طبقه‌بندی شده کنکور سراسری	۱۱۶
پاسخنامه تست‌های طبقه‌بندی شده کنکور سراسری	۱۲۳
فصل پنجم - نظریه پردازان روانکاوی	۱۲۴
تست‌های تألیفی فصل پنجم	۱۴۷
پاسخنامه تشریحی فصل پنجم	۱۵۸
تست‌های طبقه‌بندی شده کنکور	۱۷۲
پاسخنامه تست‌های طبقه‌بندی شده کنکور	۱۷۹
فصل ششم - تعریف و تاریخچه روانشناسی رشد	۱۸۰
فصل هفتم - از تولد تا دو سالگی	۱۹۰
تست‌های تألیفی فصل هشتم	۲۰۳
پاسخنامه تشریحی تست‌های تألیفی فصل هشتم	۲۱۴
تست‌های طبقه‌بندی شده کنکور سراسری	۲۲۴
پاسخنامه تست‌های طبقه‌بندی شده کنکور سراسری	۲۲۷
فصل هشتم - ۲-۷ سالگی	۲۲۷
تست‌های تألیفی فصل هشتم	۲۳۲
پاسخ تست‌های تألیفی فصل هشتم	۲۳۸
تست‌ها و پاسخ طبقه‌بندی شده کنکور	۲۴۳
فصل نهم - هفت تا یازده سالگی	۲۴۴
تست‌های تألیفی فصل نهم	۲۵۴
پاسخ تشریحی تست‌های تألیفی فصل نهم	۲۵۸
فصل دهم - نوجوانی (۱۱-۱۹ سالگی)	۲۶۲
تست‌های تألیفی فصل دهم	۲۷۷

۲۸۵.....	پاسخ تشریحی تست‌های تألیفی فصل دهم
۲۹۲.....	تست‌های طبقه‌بندی شده کنکور
۲۹۴.....	پاسخ تست‌های طبقه‌بندی شده کنکور
۲۹۵.....	فصل یازدهم - رشد و تغییرات جسمانی (بزرگسالی اولیه).....
۳۰۱.....	تست‌های تألیفی فصل یازدهم
۳۰۵.....	پاسخنامه تشریحی تست‌های تألیفی فصل یازدهم
۳۰۶.....	فصل دوازدهم - رشد جسمانی و تغییرات جسمانی میانسالی
۳۱۳.....	تست‌های تألیفی فصل دوازدهم
۲۱۶.....	پاسخنامه تشریحی فصل دوازدهم
۳۱۸.....	فصل سیزدهم - پیری (پایان بزرگسالی).....
۳۲۶.....	تست‌های کنکور فصل سیزدهم
۳۳۰.....	پاسخنامه تشریحی تست‌های کنکور فصل سیزدهم
۳۳۴.....	فصل چهاردهم - مرگ.....
۳۳۷.....	تست‌های تألیفی فصل چهاردهم
۳۳۸.....	پاسخنامه تست‌های تألیفی فصل چهاردهم
۳۳۹.....	فصل پانزدهم - تقلید
۳۴۲.....	تست‌های فصل پانزدهم
۳۴۴.....	پاسخ تست‌های فصل پانزدهم
۳۴۶.....	فصل شانزدهم - بازی
۳۵۶.....	تست‌ها و پاسخ طبقه‌بندی شده کنکور
۳۵۷.....	فصل هفدهم - نظریه‌های زبان
۳۶۱.....	سوالات کنکور ۹۷.....
۳۶۳.....	پاسخنامه تشریحی سوالات کنکور ۹۷.....
۳۶۷.....	سوالات کنکور سراسری ۹۸.....
۳۶۹.....	پاسخنامه سوالات کنکور سراسری ۹۸.....

فصل اول

تعريف و تاريخچه روان شناسی رشد

-**تعریف روان‌شناسی رشد:** روان‌شناسی رشد و تحول انسان یکی از حیطه‌های عبرت‌آموز زندگی است. بررسی جنبه‌های روان‌شناختی رشد و تحول در رشته‌ها و گرایش‌های مختلف علمی و از جمله در روان‌شناسی همواره از جایگاه والایی برخوردار بوده است.

روان‌شناسی رشد، شاخه‌ای از علم روان‌شناسی است که تحولات و تغییرات جسمی، ذهنی، عاطفی و عملکرد اجتماعی فرد را از بدو تولد تا زمان مرگ بررسی می‌کند.

رشد فرایندی است که موجب تغییر شخص می‌شود و در عین حال او را در برخی جنبه‌ها ثابت نگاه می‌دارد. روان‌شناسی رشد به تمام مراحل زندگی انسان مربوط می‌شود ولی بیشترین توجه آن به دوره کودکی و نوجوانی است.

حیطه‌های رشد

تغییر و ثبات در حیطه‌ها، یا ابعاد گوناگون خویشتن به چشم می‌خورد، متخصصان رشد از رشد جسمانی، رشد شناختی و رشد روانی - اجتماعی به صورتی مجزا صحبت می‌کنند.

رشد و نمو بدن و مغز، قابلیت‌های حسی، مهارت‌های حرکتی و سلامتی، بخشی از رشد جسمانی را تشکیل می‌دهند. تغییر و ثبات در توانایی ذهنی همچون یادگیری، توجه، حافظه، زبان، تفکر، استدلال و خلاقیت، رشد شناختی را تشکیل می‌دهد. ثبات و تغییر در هیجانات، شخصیت و ارتباطات اجتماعی به همراه یکدیگر حوزه رشد روانی - اجتماعی را تشکیل می‌دهند.

دوره‌های رشد

(۱) رشد کودکی: (دوره پیش تولد، شیرخواری، کودکی اولیه و کودکی میانه)

(۲) رشد نوجوانی: (نوجوانی اولیه و پایانی)

(۳) رشد بزرگسالی: (بزرگسالی اولیه، میانی و پایانی)

دوره پیش تولد:

شامل فرایند رشد از زمان لقاح تا تولد است. در طی این دوره ساختار اصلی بدن و اندام‌ها شکل می‌گیرند. (ارث و محیط، هر دو بر این مرحله از رشد تأثیر می‌گذارند).

شیرخواری:

(۱) از زمان تولد آغاز شده و تا نوپایی (معمولاً سال دوم زندگی) ادامه می‌یابد.
(۲) دگرگونی‌های عظیمی در این دوره رخ می‌دهد، توانش و هماهنگی حرکتی شیرخوار رشد کرده، مهارت‌های حسی او توسعه یافته و توانش کاربرد زبان در او ایجاد شده است.
(۳) آنها به اعضای خانواده و سایر مراقبان خود دلبستگی پیدا می‌کنند.

شیرخواری:

در این دوره اعتماد کردن یا نکردن و بیان نمودن یا نکردن عشق و محبت را یاد می‌گیرند.

کودکی:

(۱) کودکی اولیه: (سال‌های پیش‌دبستانی از ۳ تا ۵ سال) بهتر می‌توانند از خود مراقبت کنند. رفته‌رفته مفهوم خود، هویت جنسی و نقش جنسی در آنان پدیدار می‌شود و به بازی با کودکان دیگر علاقه‌مند می‌شوند.

نکته: کیفیت روابط والد-کودک در فرایند تکوین اجتماعی شدن کودک اهمیت پیدا می‌کند.

(۲) کودکی میانه: (۶ تا ۱۱ سال) کودکان در توانش خواندن، نوشتن، حساب کردن و نیز درک دنیای خود و تفکر منطقی پیشرفت قابل‌ملاحظه‌ای می‌کنند.

نکته: پیشرفت و سازگاری موفق با والدین اهمیتی زایدالوصف پیدا می‌کند.

نوجوانی (۱۲ الی ۱۹ سال):

گذر از کودکی به بزرگسالی است.

(۱) در نوجوانی اولیه (۱۲ تا ۱۴ سال) بلوغ جنسی صورت می‌گیرد و تفکر عملیاتی صوری آغاز می‌شود. نوجوانان رفته‌رفته درصدد کسب استقلال و جدایی از والدین برمی‌آیند.

۲) نوجوانی پایانی (۱۵ تا ۱۹) سال: شکل‌گیری هویتی مثبت، از تکالیف عمده و روانی اجتماعی در این مرحله است. نوجوان به انتخاب شغل، تکمیل تحصیلات و ورود به دنیای کار می‌پردازد.

بزرگسالی:

بزرگسالی به سه دوره تقسیم می‌شود:

- ۱) بزرگسالی اولیه ۲۰-۴۰ سال ← مهم‌ترین فرایند این مرحله تولید است.
 - ۲) بزرگسالی میانه ۴۰-۶۰ سال ← مهم‌ترین فرایند این مرحله تثبیت است.
 - ۳) بزرگسالی پایانی ۶۰ سال به بعد ← مهم‌ترین فرایند این مرحله حفظ است.
- ۱) برقراری روابط صمیمانه: انتخاب شغل و دستیابی به موفقیت‌های حرفه‌ای، چالش‌های عمده مرحله بزرگسالی اولیه است. (۲۰-۴۰) ازدواج و انتخاب همسر از تصمیمات مهم این دوره است.
- ۲) بزرگسالی میانه (۴۰-۶۰ سال): بسیاری از افراد با شنیدن زنگ ساعت اجتماعی و زیستی خود، فشار زمان را احساس می‌کنند. این مرحله‌ای است که در آن بسیاری از افراد به حداکثر مسئولیت شخصی و اجتماعی و موفقیت شغلی دست می‌یابند؛ ولی در هر حال سازش یافتن با جسم و نیز موقعیتی هیجانی، اجتماعی و شغلی در حال تغییر از ضرورت‌های این دوره است.
- ۳) بزرگسالی پایانی (۶۰ سالگی و بیشتر): افزایش توجه بر مراقبت بهداشتی برای حفظ قدرت فیزیکی و سلامتی، لازم خواهد بود. حفظ توانش‌های کلامی به برخی امکان می‌دهد که با توسعه دانش به مهارت‌های شناختی خود ادامه دهند. حفظ و تحکیم دوستی‌های معنی‌دار با همسالان، خصوصاً در حفظ سلامتی مؤثر است.)

اهداف روان‌شناسی رشد:

- ۱) توصیف رفتار
- ۲) تشریح رفتار
- ۳) پیش‌بینی رفتار
- ۴) تغییر رفتار

مفاهیم فلسفی رشد

۱) رشد چندبعدی و بین‌رشته‌ای

رشد چندبعدی: رشد انسان فرایندی پیچیده است که می‌توان آن را به ۴ بعد اصلی تقسیم کرد: (فیزیکی، شناختی، هیجانی و اجتماعی)

بین‌رشته‌ای: دانش رشته‌های زیست‌شناسی، فیزیولوژی، پزشکی، آموزش و پرورش، روان‌شناسی و جامعه‌شناسی در رشد انسان تأثیرگذار است.

رشد در طول عمر حداقل از ۲ نظر چند جهتی است.

اولاً: رشد به بهبود عملکرد محدود نمی‌شود بلکه در هر دوره‌ای با افت و خیز جلوه‌گر می‌شود.

ثانیاً: تغییر علاوه بر اینکه در طول زمان چندبعدی است در هر زمینه رشد چند جهتی است.

۲) پیوستگی و ناپیوستگی (پیوسته - ناپیوسته)

پیوسته: بعضی معتقدند که رشد، فرایند تدریجی و پیوسته‌ی نمو و دگرگونی است و نمو فیزیکی و رشد زبان، یا سایر جنبه‌های رشد نشان‌دهنده تغییراتی روانی و فزاینده‌اند.

ناپیوستگی: این نظریه‌پردازان، رشد را زنجیره‌ای از مراحل مجزا می‌دانند. روان‌شناسی که بر گسسته بودن رشد یا نظریه‌های مرحله‌ای رشد تأکید دارند، نقش ارث و رسش در زنجیره نمو را مهم می‌شمارند.

۳) رشد هم سلطه‌پذیر - هم فراسوی سلطه‌ما (هک هاوزون)

سلطه اولیه: به تلاش‌ها فرد برای تغییر جهان خارج به گونه‌ای که با نیازها و خواسته‌هایش هماهنگ باشد مربوط می‌شود «اگر شغل خود را دوست ندارید آن را عوض کنید.»

سلطه ثانویه: برعکس، دنیای درونی فرد را نشان می‌رود آن را یا «جهان خارج هماهنگ سازد.» اگر شما شیوه نگرستن جهان را نمی‌پسندید، شیوه نگرستن خودتان را به جهان تغییر دهید.

۴) ارث و محیط

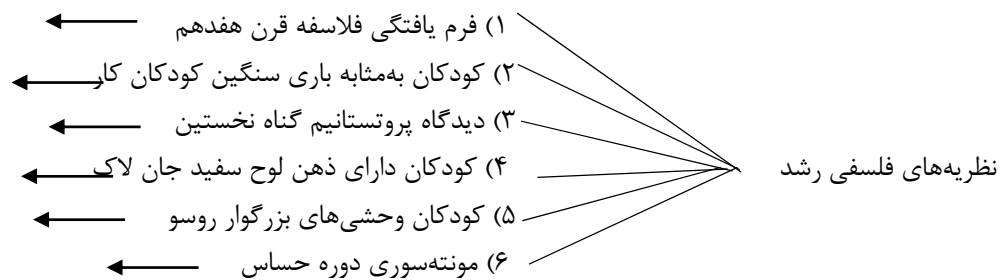
پژوهشگران به‌طور فزاینده‌ای رشد را به‌صورت سیستمی پویا در نظر می‌گیرند. فرایندی که پیوسته جریان داشته و از لقاح تا مرگ گسترش دارد و شبکه پیچیده تأثیرات زیستی، روان‌شناختی و اجتماعی آن را شکل می‌دهد. رویکرد اصلی سیستم‌های پویا دیدگاه عمر است. ۴ فرض، این دیدگاه گسترده را تشکیل می‌دهد:

(الف) رشد دائمی است.

(ب) چندبعدی و چندجهتی است.

(ج) بسیار انعطاف‌پذیر است.

(ه) چندین نیروی تأثیرگذار باهم بر آن تأثیر دارند.



دورنمایی تاریخی کودکان به‌مثابه ماکت کوچکی از بزرگسالان

یکی از دلایلی که سبب شد توجه به رشد کودکان چنین دیر آغاز شود آن بود که در قرون وسطی و حتی تا چند صد سال پس‌از آن، دوره کودکی را مرحله جداگانه‌ای از حیات به‌شمار نمی‌آوردند. کودکان فقط حق استفاده از چند سال کوتاه وابستگی را داشتند و پس‌از آن باید به بزرگسالانی کوچک تبدیل می‌شدند.

قوانین قرون وسطی بین جنایات دوره کودکی و بزرگسالی هیچ تمایزی قائل نمی‌شد.

کودکان به‌مثابه باری سنگین

قبل از معرفی روش‌های مدرن کنترل مولید، بسیاری از کودکان پا به جهان می‌گذاشتند بدون آنکه واقعاً کسی آن‌ها را بخواهد. آن‌ها بیشتر باری سنگین حساب می‌کردند تا موهبتی خداداد. هر کودکی که متولد می‌شد به معنی آن بود که باید تن برهنه دیگری را لباس پوشاند و مراقبت کرد و شکم خالی دیگری را سیر کرد.

جان لاک

جان لاک و روسو دو تن از پیشگامان روان‌شناسی کودک بودند. لاک بنیان‌گذار محیط‌گرایی و نظریه یادگیری بود و دانشمندانی چون پاولف و اسکینر وارثان وی محسوب می‌شوند و ژان ژاک روسو آغازگر رشد سنت‌گرایی در روان‌شناسی است و گزل و مونته‌سوری از جمله پیروان این مکتب می‌باشند.

لاک کودک را به‌صورت لوح سفید در نظر داشت. طبق این دیدگاه، کودکان در ابتدا چیزی نیستند؛ تجربه، شخصیت آن‌ها را شکل می‌دهد. لاک والدین را به‌صورت مربیان منطقی توصیف کرد که می‌توانند از طریق راهنمایی دقیق، الگوی مؤثر و پاداش دادن به خاطر رفتار خوب، کودک را به هر صورتی که دوست داشته باشند، شکل دهند. فلسفه او باعث شد که خشونت نسبت به کودکان به محبت و دلسوزی تبدیل شود.

در کل، لاک معتقد بود محیط است که ذهن را شکل می‌دهد. او تأکید داشت تأثیر محیط، به‌ویژه در سال‌های اولیه دوران کودکی، بسیار نیرومند است. در این سال‌هاست که ذهن کودک بیشترین انعطاف‌پذیری را دارد و می‌توانیم به هر نحوی که بخواهیم آن را شکل دهیم.

اگر عقاید لاک را به‌دقت در نظر بگیرید، متوجه خواهید شد که او رشد را به‌صورت پیوسته در نظر داشت: رفتارهای بزرگسالانه به‌تدریج از طریق آموزه‌های صمیمانه و باثبات والدین شکل می‌گیرند.



در فلسفه لاک، کودکان در شکل دادن سرنوشت خود که دیگران آن را روی لوح سفید حک می‌کنند، نقش کمی دارند. این دیدگاه کودک منفعل، کنار گذاشته شده است.

ژان ژاک روسو

مهم‌ترین مفاهیم وارد شده بر رشد توسط روسو:

(۱) مرحله

(۲) رشد

روسو کودکان را به صورت وحشی‌های اصیل در نظر گرفت که به‌طور طبیعی از موهبت درک درست و غلط و برنامه‌ای فطری برای رشد منظم و سالم برخوردارند.

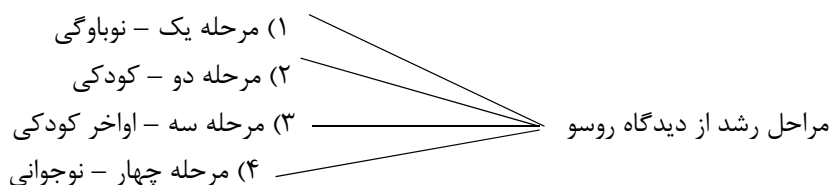
روسو معتقد بود کودکان ظرف خالی یا لوح سفید نیستند بلکه شیوه‌های احساس و تفکر خاص خود را دارند. روسو برخلاف لاک تصور می‌کرد آموزش بزرگسالان تنها کاری که می‌کند این است که به درک اخلاقی، فطری و روش‌های منحصر به فرد تفکر و احساس کودکان صدمه می‌زند. فلسفه او فلسفه‌ای کودک محور بود که به موجب آن بزرگسالان باید در هر یک از چهار مرحله نوباوگی، کودکی، اواخر کودکی و نوجوانی پذیرای نیازهای کودکان باشند.

فلسفه روسو دو مفهوم بانفوذ را در بردارد:

(۱) مرحله: عبارت است از تغییر کیفی در تفکر، احساس و رفتار کردن که دوره‌های خاص رشد را مشخص می‌کند.

(۲) پرسش: به روند رشدی اشاره دارد که به صورت ارثی تعیین شده و به‌طور طبیعی شکوفا می‌شود.

روسو برخلاف لاک، کودکان را تعیین‌کننده سرنوشت خود می‌دانست



(الف) مرحله یک - نوباوگی (تولد تا حدود ۲ سالگی): نوباوگان جهان را مستقیماً از طریق حواسشان تجربه می‌کنند. نوزادان فعال و کنجکاو هستند. شروع به یادگیری زبان کرده دستور زبانی را به وجود می‌آورند که از دستور زبان ما کامل‌تر است.

(ب) مرحله دو - کودکی (از دوسالگی تا ۱۲ سالگی): دوره‌ای انتقالی بین کودکی و نوجوانی است در خلال این دوره کودک قدرت جسمی قابل توجهی پیدا می‌کند و در حوزه شناخت به پیشرفته‌ای اساسی دست می‌یابد. در این دوره احتمالاً الگوی زندگی کودک رایبسنون کروژونه است.

(د) مرحله چهار - نوجوانی (از ۱۵ سال به بالا): این مرحله با بلوغ آغاز شده و کودک آشکارا به موجودی اجتماعی تبدیل می‌شود. در این زمان، نوجوان تولد دیگری را تجربه می‌کند. نوجوانی با رشد شناختی نیز همواره است، نوجوانی اکنون می‌تواند به مفاهیم انتزاعی بپردازد.

روسو معتقد بود این مراحل باز پیدایی، تکامل عمومی گونه انسانی است. نوباوگان شبیه انسان‌های اولیه هستند که مستقیماً از طریق حواسشان با جهان ارتباط دارند. دو مرحله بعدی دوران کودکی، شبیه عصر بدویت است و سرانجام دوره نوجوانی شبیه آغازگر زندگی واقعی است.

فلسفه بزرگسالی و پیری دیدگاه عمر کاروس و تتنس

مدت کوتاهی بعد از اینکه روسو برداشت خود را از کودکی مطرح کرد، اولین دیدگاه عمر پدیدار شد. در قرن هجدهم و اوایل قرن نوزدهم، دو فیلسوف آلمانی به نام‌های جان نیکولاس تتنس و فردریش اوگوست کاروس (۱۸۰۸ - ۱۷۷۰) تأکید کردند که توجه به رشد، به بزرگسالی گسترش یابد.

تتنس (۱۷۷۷) به علت‌ها و دامنه تفاوت‌ها فردی، درجه‌ای که رفتار را می‌توان در بزرگسالی تغییر داد و تأثیر دوران تاریخی بر روند زندگی پرداخت.

کاروس (۱۸۰۸) با مشخص کردن چهار دوره در روند زندگی، از مراحل روسو فراتر رفت. کودکی، جوانی، بزرگسالی و پیری. کارلوس نیز مانند تتنس، پیری را علاوه بر افول، دوره پیشرفت در نظر داشت.

فردریک فرویل

اوایل قرن ۱۹ کتاب تربیت انسان را منتشر کرد. او نخستین بنیان‌گذار کودکستان به شمار می‌رود. در نیمه دوم قرن ۱۹ جنب‌وجوش بیشتری در مطالعه کودک به وجود آمد و بیشتر این فعالیت‌ها و حرکت‌ها پیرامون نشر کتاب‌هایی درباره شرح زندگی کودک بود. شاید بتوان این‌گونه پژوهش‌ها را طلیعه روان‌شناسی رشد دانست. از مهم‌ترین کتاب‌ها، کتاب ذهن کودک، اثر ویلهلم پیرر آلمانی (۱۸۸۲) را می‌توان نام برد. او در این کتاب به مقایسه رفتار کودک خود با رفتار حیوانات پرداخته و نتیجه گرفته است که بسیاری از جنبه‌های رشد در هر دوره، به‌خصوص در کنترل عضلات، میان حیوان و انسان یکسان است.

(۱) هال ← بنیان‌گذار رشد هنجاری استانی هال

(۲) گزل ← الگوی واقعی رشد را مطرح کرد.

(۳) بینه ← بنیان‌گذار آزمون رشد

(۴) ترمن ← آزمون بینه را تجدیدنظر کرد.



نظریه پردازان هنجاری

دوره هنجاری

هال و شاگرد معروف او آرنولد گزل (۱۹۶۱ - ۱۸۸۰) با الهام گرفتن از نظریه داروین، نظریه‌هایی را بر اساس دیدگاه‌های تکاملی ساختند.

آن‌ها رشد را به‌صورت فرایندی در نظر گرفتند که به‌صورت ژنتیکی تعیین شده و خیلی شبیه به گل، به‌طور خودکار شکوفا می‌شود.

هال و گزل رویکرد هنجاری را مطرح کردند که به‌موجب آن، از تعداد زیادی افراد ارزیابی‌های رفتاری به دست می‌آید و برای نشان دادن رشد عادی، میانگین‌های مربوط به سن محاسبه می‌شوند. برجسته‌ترین مفهوم نظریه‌هال، طوفان و فشار است. به اعتقاد او در دوران نوجوانی، افراد دستخوش دگرگونی‌های چشمگیری می‌شوند.

او نوجوانی را دوره تولد دوباره نیز نامید، زیرا در این مرحله تکامل‌یافته‌ترین خصوصیات انسانی و اولین ویژگی‌های تمدن انسان ظاهر می‌شود.

گزل

(۱) مفهوم رسش

(۲) مطالعه الگوها

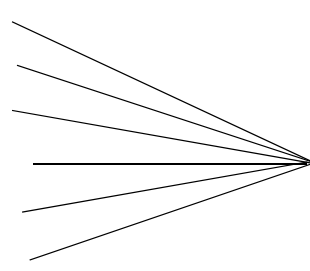
(۳) اصل هم‌آمیزی

(۴) عدم تقارن کنشی

(۵) خودگردانی

(۶) اصل فردیت

اصول رشد گزل





روسو بر این باور بود که رفتار براساس برنامه زمانی یا طرح درونی طبیعت بروز می‌یابد. امروزه، این فرایند را رشد می‌نامیم و فردی که بیشترین تلاش را کرد تا مطالعه رسی آغاز شود، آرنولد گزل بود. (۱۹۶۱-۱۸۸۰)

گزل مانند استانلی هال معتقد است که رشد انسان هم از یک تحول و رشد نوعی (فیلوژنی) و هم از یک تحول و رشد فردی (آندوژنی) پیروی می‌کند و تغییرات رفتاری انسان محصول این دو نوع رشد است.

گزل جزء اولین کسانی بود که آگاهی دربارهٔ رشد کودک را برای والدین معنی‌دار کرد. او از طریق مشاهدات دقیق و مصاحبه با والدین، اطلاعات هنجاری مشروحي را دربارهٔ پیشرفت‌های حرکتی، رفتارهای اجتماعی، خصوصیات شخصیت نوباوگان و کودکان گردآوری کرد.

گزل همچنین یکی از نخستین آزمون‌های هوشی نوزادان را تدوین کرد و از نخستین پژوهشگرانی بود که از مشاهدات فیلمبرداری شده در سطح وسیع استفاده کرد.

(۱) مفهوم رشد: گزل اعتقاد داشت که رشد کودک تحت تأثیر دو نیروی عمده است: نخست آنکه، کودک محصول محیط خویش است دوم آنکه رشد کودک به‌گونه‌ای بنیادی‌تر، از درون و بر اثر عمل ژن‌ها، هدایت می‌شود. او این فرایند را رشد با بالندگی و بر این باور بود که رشد تمامی شخصیت، در کنترل ریش است.

(۲) مطالعه الگوها: در مطالعه رشد، نباید پدیده‌ها را تنها در شکل کمی آن‌ها اندازه‌گیری کنیم، بلکه باید الگوها را نیز مورد بررسی قرار دهیم. الگو ممکن است هر چیزی باشد که شکل یا قاب معینی دارد، مثلاً پلک زدن.

(۳) هم‌آمیزی تقابلی: به فرایندی از رشد اطلاق می‌شود که از طریق آن، دو گرایش مختلف، به‌تدریج به‌نوعی سازمان‌دهی مؤثر می‌رسند. مثلاً در رشد پدیده دست برتری، نوزاد ابتدا یک‌دست خود را بکار می‌برد سپس هر دو را باهم بکار می‌گیرد و آنگاه دست دیگران را ترجیح داده.

(۴) عدم تقارن کنشی: گرایش نوزاد به عدم تقارن، در بازتاب کشیدگی کردن مشاهده می‌شود. بازتابی که گزل آن را در انسان کشف کرد. او متوجه شد نوزادان ترجیح می‌دهند طوری بخوانید که سر آن‌ها به یک سمت متمایل شده باشد و وقتی به این حالت می‌خواهند به‌طور خودکار حالت بازتاب کشیدگی گردن را به خود می‌گیرند.

(۵) خودگردانی: گزل معتقد بود که سازوکارهای رشد درونی آن‌قدر نیرومند هستند که انسان تا حد زیادی می‌تواند رشد خود را منظم کند.

(۶) اصل فردیت: گزل بر این باور بود که هر خلق‌و‌خو و سبک رشد فردی در فرهنگ، خواسته‌های متفاوتی را در پی می‌آورد و فرهنگ نیز باید بکوشد تا با فردیت هر کودک منطبق شود.

فلسفه فرزندپروری

گزل معتقد بود پرورش کودک باید با شناخت دقیق قوانین رشد آغاز شود.

گزل تأکید می‌کرد که اولین سال زندگی، بهترین زمان برای یادگیری و احترام گذاشتن به فردیت کودک است.

جنبش آزمون روانی

در اوایل دهه ۱۹۰۰ از بینه و همکارش تئودور سیمون خواستند تا برای مشخص کردن کودکان مبتلا به مشکلات یادگیری که لازم بود آن‌ها را در کلاس‌های ویژه‌ای قرار دهند، روشی پیدا کنند. آن‌ها برای پرداختن به مسائل تحصیل علمی، اولین آزمون هوش موفقیت‌آمیز را ساختند.

جان دیویی (پرنفوذترین فیلسوف معاصر)

دیویی در فلسفه آموزش و پرورش صاحب‌نظر است. او در نظریه خود تأثیر زیادی از روسو گرفت. او در راه ایجاد نظام کنشی گام پرداخته و مکتب وی به نام مکتب شیکاگو مشهور است.

طرفداران مدارس گشوده در آموزش و پرورش کودکان، باورهای روسو و جان دیویی را درهم‌آمیخته و بر آزادی و طبیعت خوب و پاک کودکان تأکید می‌کند.

ماریا مونته‌سوری

معروف‌ترین پیشگام فلسفه تربیتی عملگرایی و پیشرفت‌گرایی بعد از دیویی، ماریا مونته‌سوری است. از نظر مونته‌سوری کودک عاشق نظم و کار است و فعالیت آدمی، فعالیت‌های اجتماعی است. از نظر وی، دو سال اول زندگی کودک بسیار مهم است. رشد و نمو کودک، فرایند تکاملی پیچیده‌ای است. آزادی، کار و نظم، سه ستون اصلی (خانه کودکان) مونته‌سوری هستند. روش تربیتی مونته‌سوری، روش علمی بود، مرکب از مشاهده، آزمایش و تجزیه و تحلیل. مونته‌سوری، مفهوم انضباط آزاد را معرفی کرد.

فلسفه تربیتی مونته‌سوری

یکی از مؤلفه‌های مرکزی نظریه مونته‌سوری، مفهوم دوره‌های حساس اوست. تعریف دوره حساس: دوره‌هایی زمانی، در فرایند رشد که در آن‌ها فرد نسبت به انواع خاصی از تجارب، پاسخگویی بیشتری دارد. دوره‌های حساس، شبیه دوره‌های بحرانی و مهم است. این دوره‌ها، زمان‌های برنامه‌ریزی شده ژنتیکی مشخص هستند که در خلال آن‌ها، کودک به‌ویژه مشتاق و آماده یادگیری و تسلط یافتن در تکالیف معینی است.

دوره حساس نظم

در خلال اولین دوره حساس که اصولاً در سه سال اول زندگی است، کودک نیاز شدیدی به نظم دارد. به‌مجرد اینکه کودک می‌تواند به اطراف حرکت کند، دوست دارند اشیاء را در همان جای خود بگذارند.

دوره حساس توجه به جزئیات

بین ۱ تا ۲ سالگی، کودکان توجه خود را به جزئیات کم‌اهمیت معطوف می‌کنند.

دوره حساس استفاده از دست‌ها

سومین دوره حساس، به استفاده از دست‌ها مربوط می‌شود. بین ۱۸ ماهگی تا ۳ سالگی، کودکان به‌طور مداوم اشیاء را با دست چنگ می‌زنند.

دوره حساس راه رفتن

قابل مشاهده‌ترین دوره رشد، دوره حساس راه رفتن است. مونته‌سوری می‌گوید که یادگیری راه رفتن، نوعی تولد دوم است.

دوره حساس زبان آموزی

پنجمین دوره حساس - و شاید قابل توجه‌ترین آن‌ها - دوره فراگیری زبان است. نکته قابل توجه در این مورد سرعت کودکان در یادگیری چنین فرایند پیچیده‌ای است. کودکان برای یادگیری زبان باید نه تنها واژه و معانی واژه‌ها و معانی آن‌ها، بلکه دستور زبان، یعنی نظم و قاعده کنار هم چیدن کلمات را هم بیاموزند.

با توجه به توضیحات مونته‌سوری، فرایند یادگیری زبان در کودک، شبیه نوعی نقش‌پذیری است. کودکان در دوره معین و مهمی از چندماهگی تا ۲/۵ یا ۳ سالگی به‌گونه‌ای درون‌زاد برای در خود پذیرفتن صداها، واژه‌ها و دستور زبان از محیط، آمادگی دارند. مونته‌سوری، اظهار داشت از آنجاکه اکتساب زبان، تحت هدایت نیروهای درون‌زاد مبتنی بر ریش، قرار دارد در کودکان بدون توجه به اینکه در کجا بزرگ می‌شوند، رشد زبان در مراحل معینی صورت می‌گیرد.

مونته‌سوری، بر این نکته تأکید دارد که این مراحل، به‌صورت حالتی تداومی و تدریجی پدیدار نمی‌شوند، بلکه زمان‌های متعددی وجود دارد که به نظر می‌رسند کودک هیچ پیشرفتی ندارد و سپس به یکباره پیشرفته‌ای جدیدی در او ظاهر می‌شود.

استقلال و تمرکز خواص

در مدرسه، هدف تعلیم و تربیت، زمانی است که در خانه تعقیب می‌شود.

هنگامی که به کودکان تکالیفی داده می‌شد که نیازهای درونی آنان را در دوره‌های حساس ارضاء می‌کرد، آن‌ها بارها و بارها روی آن کار می‌کردند و هنگامی که کار را به پایان می‌رساندند. شاد و آرام بودند و به نظر می‌رسید که به آرامش درونی رسیده‌اند. گویی کودکان از طریق کار فشرده، حالت طبیعی خویش را بازمی‌یابند. به همین دلیل مونته‌سوری این فرایند را بهنجارسازی نامید.

خواندن و نوشتن



مونه‌سوری دریافت که اگر آموزش را در چهارسالگی آغاز کنیم، کودکان خواندن و نوشتن را با شور و شوق فرا خواهند گرفت به این دلیل که آن‌ها هنوز در دوره حساس فراگیری زبان قرار دارند.

سوء رفتار

سوء رفتار کودکان، معمولاً حاکی از آن است که آن‌ها از کاری که انجام می‌دهند، راضی و خشنود نیستند. او معتقد بود تکلیف کودک، چیزی نیست که از طریق منبع قدرتی بیرونی به او تحمیل شود، بلکه معلم باید با مشاهده کودک از نزدیک، خود را در موقعیتی قرار دهد که موضوعات درسی را آن‌چنان برای کودک مطرح کند تا با نیازهای درونی رشد او همسازی داشته باشد.

جایگاه، طبیعت در تعلیم و تربیت

مونه‌سوری در زمینه علاقه کودک به طبیعت، به سن خاصی اشاره نمی‌کند، ولی اظهار می‌دارد که این حساسیت خاص به طبیعت حداقل تا نوجوانی ادامه دارد.

تخیل و خلاقیت

مونه‌سوری کاربرد تخیل و خلاق و سازنده نظیر آنچه به‌وسیله هنرمندان انجام می‌شود را تأیید می‌کرد؛ اما معتقد بود که خلاقیت هنرمند. همراه به واقعیت وابسته است.

مثلاً در مورد نقاشی، مونه‌سوری می‌پذیرد که کودکان به‌طور فطری تمایل شدیدی به نقاشی کشیدن دارند، ولی او آنان را به نقاشی آزاد، تشویق نمی‌کرد. بلکه سعی می‌کرد به آن‌ها کمک کند تا شکل‌ها و رنگ‌ها را در خلال فعالیت‌هایی نظیر پر کردن شکل‌های خالی و بریدن کاغذهای رنگی از یکدیگر تمیز دهند.

مونه‌سوری همچنین از زمره اولین افرادی است که توجه همگان را به نیاز کودک به تماس با طبیعت جلب کرد و اظهار دانست که کودکان به‌ویژه با طبیعت هماهنگ هستند.

ارزشیابی

یکی از اساسی‌ترین اصول رشد یا تعلیم و تربیت کودک محور، عقیده و ایمان به کودک است، به عبارت بهتر، عقیده به اینکه قوانین طبیعی، کودک را از درون هدایت می‌کند. روسو، پستالوژی، گزل و سایرین، همگی در این نکته اتفاق نظر داشته‌اند که بزرگسالان نباید دائماً هدف‌هایی را تعیین کنند و سپس سعی کنند که بر کودک اثر بگذارند. آن‌ها باید سعی کنند تکالیفی را فراهم آورند که به کودک، فرصت پیگیری علایق طبیعی خود را بدهد. باوجوداین، قبل از مونه‌سوری هیچ‌کس نمی‌دانست که کودکان تا چه حد به چنین تکالیفی نیازمندند یا چقدر انرژی برای آنها صرف می‌کنند. در خانه کودک مونه‌سوری، کودکان ۳ تا ۶ ساله، آزادانه تکالیفی را انتخاب و با تمرکز تمام روی آن‌ها کار می‌کنند و هنگامی که آن‌ها را به پایان رساندند، خوشحال، پرنیرو و پرنشاط می‌شوند. آن‌ها به این دلیل آرام و شادند که توانسته‌اند قوای درونی خود را رشد دهند. این قدرت تمرکز عالی، به‌ویژه در ۶ سال اول زندگی کودک، بسیار جالب‌توجه به نظر می‌رسند. ولی مونه‌سوری بر این باور بود که تمام نظام تعلیم و تربیت باید به آنچه کودکان، خود مایل به انجام آن‌اند، بیشترین توجه را داشته باشد.

اگرچه مونه‌سوری به‌عنوان یک مربی، کاملاً مشهور است، ولی به‌عنوان یک نظریه‌پرداز نوآور کمتر مورد توجه قرار گرفته است. او بسیاری از مواردی که امروزه در تفکر مبتنی بر رشد مطرح شده، پیش‌بینی کرده است. وی از نخستین افرادی است که احتمال وجود دوره‌های حساس در رشد هوش را مورد بحث قرار داده‌اند. بینش و بصیرت او در زمینه کسب زبان، حتی از این هم جالب‌تر است. او مدت‌ها قبل پیشنهاد کرده بود که کودکان به‌گونه‌ای ناهشیارانه به قوانین پیچیده دستور زبان تسلط می‌یابند و از همین رو باید دارای نوعی سازوکار درون‌زاد باشند که آن‌ها را به چنین تسلطی رهنمون می‌شود همین فرض‌ها، بعدها در نظریه چامسکی تبلور یافت.

مونه‌سوری همچنین از زمره اولین افرادی است که توجه همگان را به نیاز کودک به تماس با طبیعت جلب کرد و اظهار داشت که کودکان به‌ویژه با طبیعت هماهنگ هستند و از حضور در طبیعت، کاملاً سود می‌برند. او دوره حساس دقیقی را از این لحاظ، مشخص نکرد ولی بر این باور بود که کودکان برای گسترش نیروی مشاهده و سایر توانایی‌ها، نظیر احساس پیوند با دنیای حیات، به کسب تجربه از طبیعت نیازمندند.

مونه‌سوری ممکن است برخی از مؤلفه‌های سال‌های کودکی از قبیل بازی کردن، نقاشی و داستان‌های خیالی را نادیده گرفته یا ارزش اندکی برای آن‌ها قائل شده باشد، ولی باوجود چشم‌پوشی او از برخی موارد، این بی‌توجهی او، در مقایسه با سهم و اثرش

در تعلیم و تربیت، بسیار ناچیز است. مونته‌سوری بسیار بیش از هر کس نشان داد که فلسفه رشد ژان ژاک روسو، گزل و دیگران چگونه می‌تواند به عمل درآید. او نشان داد که چگونه می‌توان تمایلات خودبه‌خود کودکان را دنبال کرد و موادی آموزشی فراهم آورد که به آنان، فرصت یادگیری مستقل و توأم با شور اشتیاق را بدهد.

نکته: به عقیده مونته‌سوری، یادگیری راه رفتن، نوعی تولد دوم است.

نکته: در کلاس درس مونته‌سوری، پاداش و تنبیه جایی ندارد. از دیدگاه مونته‌سوری، سوء رفتار کودکان حاکی از آن است که آنها از کاری که انجام می‌دهند، راضی و خشنود نیستند.

مراحل دوره‌های حساس مونته‌سوری

۱) دوره حساس نظم: تولد تا ۱ سالگی را شامل می‌شود.

۲) دوره حساس توجه به جزئیات: ۱ سالگی تا ۲ سالگی را شامل می‌شود.

۳) دوره حساس استفاده از دست‌ها: ۲ سالگی تا ۳ سالگی را شامل می‌شود.

۴) دوره حساس راه رفتن: قابل مشاهده‌ترین دوره رشد است.

۵) دوره حساس زبان‌آموزی: قابل توجه‌ترین دوره حساس است.

سوالات تألیفی فصل اول

۱. کدام یک در تعریف رشد پیوسته نادرست است؟
الف) افزوده شدن تدریجی مهارت‌های یکسانی که در آغاز وجود داشته است.
ب) بین کودک و بزرگسال تفاوت کیفی وجود دارد.
ج) بین کودک و بزرگسال تفاوت کمی وجود دارد.
د) فرق کودک و بزرگسال در مقدار یا پیچیدگی رفتار است.
۲. در کدام نظریه تحول رشد پیوسته است؟
الف) پردازش اطلاعات
ب) روان تحلیل گری
ج) شناختی پیازه
د) نمویافتگی
۳. در نظریه سازشی پیازه تحول رشد چگونه است؟
الف) پیوسته
ب) ناپیوسته
ج) از نظر ساختاری ناپیوسته و کنشی پیوسته
د) از نظر ساختاری پیوسته و کنشی ناپیوسته
۴. مفهوم تحقق تدریجی ظرفیت‌های بالقوه مربوط به کدام نظریه تحول است؟
الف) رفتاری نگر
ب) نمویافتگی
ج) رفتارشناسی طبیعی
د) بافتاری
۵. در کدام یک از نظریه‌های زیر رشد فقط ناپیوسته است؟
الف) روان‌پویشی
ب) سازشی پیازه
ج) کردارشناسی
د) رفتارگرایی
۶. مفهوم تحکیم الگوهایی که ناشی از تعامل فرد و فرهنگ است در کدام نظریه تحول مطرح است؟
الف) رفتارشناسی طبیعی
ب) شناختی
ج) رفتارگرایی
د) بافتاری
۷. کدام یک از نظریه‌پردازان زیر رشد را ناپیوسته می‌دانند؟
الف) اریکسون
ب) ویگوتسکی
ج) پیازه
د) برون فن برنر
۸. در کدام نظریه نقش کودک منفعل است؟
الف) رفتارگرایی
ب) پردازش اطلاعات
ج) سازشی پیازه
د) کردارشناسی
۹. در کدام نظریه فرد در فرایند رشد فعال تر است؟
الف) زیستی
ب) شناختی
ج) رفتاری
د) روانکاو
۱۰. نظریه فرم یافتگی پیشین مربوط به کدام قرن است؟
الف) قرون وسطی
ب) قرن ۱۶
ج) ۱۷ و ۱۸
د) ۱۹
۱۱. دیدگاه کدام نظریه‌پرداز پیش‌درآمد رفتارگرایی بود؟
الف) روسو
ب) جان لاک
ج) استانلی هال
د) گزل
۱۲. کدام نظریه‌پرداز فلسفه کودک مدار را مطرح کرده است؟
الف) جان لاک
ب) استانلی هال
ج) روسو
د) داروین
۱۳. اولین دیدگاه عمر توسط چه کسی معرفی شد؟
الف) بالبی
ب) داروین
ج) هال و گزل
د) تتنس و کاروس
۱۴. پیشگام مطالعه علمی کودک چه کسی بود؟
الف) داروین
ب) پیازه
ج) هال
د) گزل

۱۵. نظریه هال مبتنی بر کدام رویکرد تحولی است؟
الف) پدیدارشناسی (ب) بافتاری (ج) بافتاری (د) تکاملی
۱۶. بنیان‌گذار جنبش مطالعه کودک چه کسی بود؟
الف) هال (ب) گزل (ج) داروین (د) داروین
۱۷. روش فرزند پروری گزل با کدام یک هماهنگ بود؟
الف) لاک (ب) پیازه (ج) روسو (د) داروین
۱۸. در کدام رویکرد اعتقاد بر این است مراحل رشد ناشی از تعارض سایق‌های زیستی و انتظارات اجتماعی است؟
الف) شناختی - اجتماعی (ب) روانکاوی (ج) فرهنگی - اجتماعی (د) رفتارگرایی
۱۹. روند رشد که به شکل ژنتیکی تعیین و به شکل طبیعی آشکار می‌شود چه نام دارد؟
الف) تکامل (ب) ژنتیک (ج) رشد (د) رشد
۲۰. مفهوم کارایی شخصی در کدام نظریه مطرح شده است؟
الف) یادگیری اجتماعی (ب) شناختی (ج) رفتارگرایی (د) روان تحلیلی
۲۱. روش ابداعی پیازه در تحقیقاتش چه بود؟
الف) مشاهده (ب) آزمایش (ج) بالینی (د) مصاحبه فردی
۲۲. کدام نظریه مکملی برای نظریه کردارشناسی است؟
الف) تکامل نگری (ب) اجتماعی - فرهنگی (ج) روانکاوی (د) شناختی
۲۳. تحلیل نتایج پژوهش‌های قبلی اشاره به چه روشی دارد؟
الف) طولی (ب) مقطعی (ج) آزمایشی (د) فراتحلیل
۲۴. بررسی یک گروه بارها و بارها در سنین مختلف به کدام روش تحقیق اشاره دارد؟
الف) طولی (ب) مقطعی (ج) طولی - مقطعی (د) مبتنی بر همبستگی
۲۵. کدام واژه به‌درستی مبین تعریف مقابل است: تغییراتی که بر اثر آموزش و تأثیرات محیطی در انسان ایجاد می‌شود؟
الف) یادگیری (ب) رشد (ج) پرورش (د) سازگاری
۲۶. نخستین بنیان‌گذار مهدکودک چه کسی است؟
الف) گزل (ب) روسو (ج) پیازه (د) فروبل
۲۷. پیازه جریان رشد انسان را چگونه می‌بیند؟
الف) غیرقابل تغییر (ب) ذاتی (ج) تحول‌یابنده و تداومی (د) همه موارد
۲۸. رشد جسمانی از کدام قانون پیروی می‌کند؟
الف) سری - پایی (ب) پایی - سری (ج) پیرامون - مرکز (د) اختصاصی - عمومی
۲۹. به اعتقاد کدام نظریه پرداز کودکان فقط با عوامل سه‌گانه خشم، محبت و ترس متولد می‌شوند؟
الف) اسکینر (ب) واتسون (ج) پیازه (د) بندورا
۳۰. رشد ناگهانی کودک در چه زمانی رخ می‌دهد؟
الف) بین ۴ تا ۵ سالگی (ب) دوره قبل از تولد و شش ماه اول زندگی (ج) دوران جنینی (د) پیش از بلوغ



۳۱. سه گروه عمده دیدگاه‌های روان‌شناسی رشد کدام‌اند؟
 الف) شناختی - روانکاوی - زیستی
 ب) بافتارگرایی - زیستی - بوم‌شناختی
 ج) یادگیری - روانکاوی - شناختی
 د) روانکاوی - تکاملی - ساخت‌گرایی
۳۲. به نظر کدام نظریه‌پرداز هدف رشد تحول ساخت‌های شناختی است؟
 الف) والن
 ب) پیازه
 ج) فروید
 د) گزل
۳۳. از نظر روان‌شناسان کدام مکتب منبع اصلی شناخت، تجربه است؟
 الف) شناختی
 ب) یادگیری
 ج) بوم‌شناختی
 د) روانکاوی
۳۴. نظریه فرم‌یافتگی پیشین در کدام قرن حاکم بود؟
 الف) ۱۵-۶
 ب) ۱۹-۱۷
 ج) ۲۰-۱۸
 د) ۱۷-۱۵
۳۵. فلسفه چه کسی سبب گردید رفتار بزرگسالان نسبت به کودکان از حالت خشم به دلسوزی تغییر یابد؟
 الف) روسو
 ب) والن
 ج) دکارت
 د) لاک
۳۶. دو مفهوم بسیار مهم در فلسفه ژان ژاک روسو چه بود؟
 الف) یادگیری و رشد
 ب) رشد و پختگی
 ج) مرحله و رشش
 د) مرحله و رشد
۳۷. چه کسی برای نخستین بار اعلام کرد که رشد باید به بزرگسالی هم گسترش یابد؟
 الف) هال
 ب) تتنس و کاروس
 ج) اریکسون
 د) لوینسون
۳۸. کدام نظریه‌پرداز به اهمیت روابط خانوادگی در رشد کودکان اعتقاد داشت؟
 الف) فروید
 ب) پیازه
 ج) اریکسون
 د) گزل
۳۹. در حوزه رشد انسان مهم‌ترین نوفرویدی چه کسی است؟
 الف) اریکسون
 ب) هارتمن
 ج) آنا فروید
 د) اشپیتز
۴۰. بانفوذترین نظریه یادگیری اجتماعی از آن کدام نظریه‌پرداز است؟
 الف) اش
 ب) راتر
 ج) میشل
 د) بندورا
۴۱. کدام نظریه‌پرداز برای بررسی تفکر کودکان از مصاحبه بالینی باز پاسخ بهره جسته است؟
 الف) فروید
 ب) کلاین
 ج) پیازه
 د) بندورا
۴۲. پژوهشگران پردازش اطلاعات برای ترسیم گام‌هایی که افراد برای حل مسئله و کامل کردن تکالیف برمی‌دارند از کدام نمودار استفاده کردند؟
 الف) هیستوگرام
 ب) گردشی
 ج) اجابو
 د) دایره‌ای
۴۳. مهم‌ترین امتیاز کدام رویکرد استفاده از روش‌های پژوهشی دقیق است؟
 الف) رفتاری
 ب) سیستمی
 ج) پردازش اطلاعات
 د) بوم‌شناختی
۴۴. مهم‌ترین قسمتی که در حین رشد نوزاد کم‌کم از بین می‌رود کدام است؟
 الف) غده اپیفیز
 ب) غده پینه آل
 ج) غده تالاموس
 د) غده تیموس
۴۵. در چه ماهی از بارداری دندان‌های جنین رشد می‌کند؟
 الف) ماه پنجم
 ب) ماه سوم
 ج) ماه ششم
 د) ماه دوم
۴۶. مغز انسان در چه سنی به بزرگ‌ترین اندازه رشدی خود می‌رسد؟
 الف) ۳ سالگی
 ب) ۷ سالگی
 ج) ۱۰ سالگی
 د) نوجوانی
۴۷. دست و پا در چه سنی به حداکثر رشد خود می‌رسند؟
 الف) طفولیت
 ب) کودکی اول
 ج) کودکی دوم
 د) نوجوانی
۴۸. کودک تا چندسالگی به کاوش محیط و تسلط بر بدن خویش می‌پردازد؟
 الف) ۱ سالگی
 ب) ۴ سالگی
 ج) ۲ سالگی
 د) ۳ سالگی

۴۹. کدام سنین را دوران عدم تعادل می‌نامند؟
الف) ۱۵ ماهگی (ب) ۵.۲ و ۵.۳ سالگی (ج) ۱۰ تا ۱۲ سالگی (د) همه موارد
۵۰. رهیافت مبتنی بر همبستگی اکثراً در کدام مطالعات به کار می‌رود؟
الف) آزمایش میدانی (ب) طرح طولی (ج) طرح مقطعی (د) مطالعه موردی
۵۱. مطالعات پیازه جز کدام دسته روش‌های تحقیق است؟
الف) آزمایشی (ب) موردی (ج) توصیفی (د) همبستگی
۵۲. کدام روش پژوهشی مانند روش بالینی عمدتاً توصیفی و کیفی است؟
الف) همبستگی (ب) قوم‌نگاری (ج) پس‌رویدادی (د) شبه آزمایشی
۵۳. کدام طرح پژوهشی امکان نتیجه‌گیری درباره علت و معلول را می‌دهد؟
الف) همبستگی (ب) آزمایشی (ج) قوم‌نگاری (د) موردی
۵۴. اساسی‌ترین و معتبرترین روشی که در بیشتر رشته‌های علمی مورد استفاده قرار می‌گیرد کدام است؟
الف) مصاحبه (ب) پرسشنامه (ج) مشاهده (د) شرح‌حال‌نویسی
۵۵. بنیان‌گذار محیط‌گرایی و رشدگرایی به ترتیب کدام است؟
الف) لاک-روسو (ب) روسو-لاک (ج) لاک-پیاژه (د) روسو-پیاژه
۵۶. کدام‌یک از پیروان ژان ژاک روسو نیست؟
الف) پیاژه (ب) اسکینر (ج) ورنر (د) مونتسوری
۵۷. از نظر کدام نظریه‌پرداز هدف اصلی تعلیم و تربیت، خویشتن‌داری است؟
الف) جان دیویی (ب) روسو (ج) لاک (د) مونتسوری
۵۸. چه کسی بهترین پاداش‌ها را تعریف و تحسین و بهترین تنبیه را عدم تأیید می‌داند؟
الف) پیاژه (ب) لاک (ج) ورنر (د) روسو
۵۹. دو مفهوم رسش زیستی و مراحل رشد توسط چه کسی مطرح شده است؟
الف) پیاژه (ب) لاک (ج) ورنر (د) روسو
۶۰. پدر روانشناسی رشد کیست و جنبش رمانتیک را چه کسی پایه‌گذاری کرده است؟
الف) روسو-روسو (ب) روسو-جان لاک (ج) جان لاک-روسو (د) روسو-مونتسوری
۶۱. در کدام مرحله رشد روسو کودک صاحب استدلال شهودی می‌گردد؟
الف) مرحله ۱ (ب) مرحله ۲ (ج) مرحله ۳ (د) مرحله ۴
۶۲. گزل، پیاژه و مونتسوری از پیروان کدام نظریه‌پرداز هستند؟
الف) لاک (ب) روسو (ج) واتسون (د) اسکینر
۶۳. آغازگر سنت رشدی در روانشناسی چه کسی بود؟
الف) لاک (ب) روسو (ج) هال (د) گزل
۶۴. پدر محیط‌گرایی و تئوری یادگیری چه کسی است؟
الف) لاک (ب) روسو (ج) واتسون (د) اسکینر
۶۵. دیدگاه پیش ساختگی در چه قرن‌ی رواج داشت؟
الف) ۱۹ (ب) ۱۷ (ج) قرون وسطی (د) ۱۸
۶۶. نظریه پیش ساختگی در چه قرن‌ی افول کرد؟
الف) ۱۵ (ب) ۱۶ (ج) ۱۷ (د) ۱۸
۶۷. به اعتقاد کدام نظریه‌پرداز کودکان ذاتاً نه خوب و نه بد هستند؟
الف) لاک (ب) روسو (ج) فروید (د) اسکینر



۶۸. به اعتقاد کدام دانشمند ذهن کودک لوح نانوشته است؟
الف) لاک (ب) روسو (ج) دیویی (د) مونتسوری
۶۹. اصول یادگیری از نظر لاک در کدام گزینه به درستی بیان گردیده است؟
الف) تقلید (ب) تکرار (ج) تداعی (د) همه موارد
۷۰. به اعتقاد.....هدف اصلی آموزش کنترل خود است.
الف) روسو (ب) فروید (ج) هال (د) لاک
۷۱. جان لاک معتقد بود برای القاء خودانضباطی ابتدا باید به چه چیزی پرداخت؟
الف) سلامت ذهنی کودک (ب) سلامت روانی کودک
ج) سلامت جسمی کودک (د) همه موارد
۷۲. از نظر چه کسی بهترین پاداش‌ها تمجید و بهترین تنبیه ابراز نارضایتی است؟
الف) روسو (ب) فروید (ج) هال (د) لاک
۷۳. کتاب اصلی روسو در مورد رشد و آموزش کودک در کدام گزینه به درستی بیان شده است؟
الف) امیل (ب) قرارداد اجتماعی
ج) اندیشه‌هایی درباره آموزش (د) همه موارد
۷۴. مرحله اول رشد روسو شامل چه سنی است؟
الف) تولد تا ۱ سالگی (ب) تولد تا ۲ سالگی
ج) تولد تا ۳ سالگی (د) تولد تا ۴ سالگی
۷۵. در کدام یک از مراحل رشد روسو کودک به منطق شهودی دست پیدا می‌کند؟
الف) شیرخوارگی (ب) نوجوانی (ج) کودکی (د) اواخر کودکی
۷۶. در نظام روسو کودکی تا چه سنی محسوب می‌گردد؟
الف) ۹ سالگی (ب) ۱۲ سالگی (ج) ۵ سالگی (د) ۱۰ سالگی
۷۷. در نظام روسو دوره انتقالی بین کودکی و بلوغ کدام دوره است؟
الف) مرحله سوم (ب) مرحله چهارم (ج) مرحله دوم (د) مرحله پنجم
۷۸. از نظر روسو کودکان در کدام یک از مراحل رشد موجودات اجتماعی می‌شوند؟
الف) کودکی (ب) اواخر کودکی (ج) اواسط کودکی (د) بلوغ
۷۹. به اعتقاد کدام دانشمند رشد بر پایه یک تقویم درونی زیستی پیش می‌رود؟
الف) روسو (ب) لاک (ج) پاولف (د) هال
۸۰. چه کسی هدف اصلی آموزش را کنترل خود می‌داند؟
الف) هال (ب) فروید (ج) لاک (د) روسو

پاسفنامه تشریحی فصل اول

۱. گزینه ب

رشد پیوسته افزوده شدن تدریجی مهارت‌های یکسانی است که از آغاز وجود داشته‌اند و بین کودک و بزرگسال تفاوت کمی وجود دارد. رشد ناپیوسته نمایان شدن آگاهی‌های جدید در مراحل مختلف زندگی است و بین کودک و بزرگسال تفاوت کیفی وجود دارد.

۲. گزینه الف

در نظریه نمو یافتگی و روان‌پوشی رشد ناپیوسته و در نظریه رفتارگرایی، پردازش اطلاعات، بافتاری، رشد پیوسته است و در نظریه سازشی یا درون سازی پیاژه و بوم‌شناختی یا کردارشناسی رشد هم پیوسته و هم ناپیوسته است.

۳. گزینه ج

در نظریه سازشی پیاژه تحول رشد از نظر ساختاری ناپیوسته و کنشی پیوسته است.

۴. گزینه ب

مفهوم تحقق تدریجی ظرفیت‌های بالقوه مربوط به نظریه نمو یافتگی است. در نظریه نمو یافتگی در رشد وراثت اهمیت دارد؛ رشد ناپیوسته است؛ کودک تابع نمو درونی است و تفاوت بافتاری فقط در حد محتوای فرهنگی است.

۵. گزینه الف

در نظریه روان‌پوشی رشد ناپیوسته است. در نظریه روان‌پوشی در رشد تعامل وراثت و محیط اهمیت دارد؛ رشد ناپیوسته است کودک در شکل دادن شخصیت و هویت نقش فعال دارد؛ تفاوت‌های فردی از ارضای متفاوت نیازها ناشی می‌شود و مراحل جهان‌شمول هستند.

۶. گزینه د

مفهوم تحکیم الگوهایی که ناشی از تعامل فرد و فرهنگ است در نظریه بافتاری مطرح است.

۷. گزینه ج

پیاژه رشد را ناپیوسته می‌داند. اما اریکسون، برنر و ویگوتسکی رشد را پیوسته می‌دانستند. رشد پیوسته افزوده شدن تدریجی مهارت‌های یکسانی است که از آغاز وجود داشته‌اند و بین کودک و بزرگسال تفاوت کمی وجود دارد. رشد ناپیوسته نمایان شدن آگاهی‌های جدید در مراحل مختلف زندگی است و بین کودک و بزرگسال تفاوت کیفی وجود دارد.

۸. گزینه ب

در نظریه رفتارگرایی نقش کودک منفعل است. در این نظریه محیط اهمیت دارد؛ رشد پیوسته است؛ تفاوت در تجربه‌ها می‌تواند باعث تفاوت در افراد شود؛ قوانین جهان‌شمول هستند اما نوع رفتار تقویت شده و الگوها به بافت بستگی دارد.

۹. گزینه ب

در نظریه رفتارگرایی کودک منفعل است اما در نظریه شناختی نقش فرد فعال‌تر در نظر گرفته می‌شود. به عبارت دیگر کودک محیط را فعال‌تر مورد استفاده قرار می‌دهد.

۱۰. گزینه الف

نظریه فرم یافتگی پیشین یا پیش ساخت‌گرایی در قرون وسطی رواج داشت و معتقد بودند کودکان بزرگسالان مینیاتوری هستند که از پیش فرم گرفته‌اند. آن‌ها بر این باور بودند که در هنگام لقاح یک انسان کوچک و کاملاً شکل یافته یا یک آدمک در اسپرم یا تخمک وجود دارد.

۱۱. گزینه ب

نظریه جان لاک پیش‌درآمد رفتارگرایی است. لاک را بنیان‌گذار تجربی‌نگری و نظریه یادگیری در روان‌شناسی می‌دانند. لاک چندین اصل در یادگیری دارد که عبارت‌اند از: تکرار- تداعی- تقلید- پاداش و تنبیه که پاداش و تنبیه از نظر وی مهم‌ترین اصل است. پاولف و اسکینر از پیروان جان لاک هستند.

۱۲. گزینه ج



ژان ژاک روسو فلسفه کودک مدار را مطرح کرده است: طبیعت در هر مرحله رشد قابلیت‌های خاصی را در کودک به وجود می‌آورد باید اجازه دهیم که کودک تحت طبیعت خویش پیش برود و به آموزش بزرگسالان نیازی ندارد.

۱۳. گزینه د

اولین دیدگاه عمر توسط کاروس و تننس مطرح شده است. تننس به مواردی همچون تفاوت‌های فردی، تغییر رفتار در بزرگسالی، تأثیر دوره تاریخی بر روند زندگی، امکان جبران در پیری پرداخت و کاروس به چهار دوره رشد تأکید داشت و بر پیشرفت در پیری نیز اهمیت داد.

۱۴. گزینه الف

پیشگام مطالعه علمی کودک داروین بوده است. نظریه تکاملی داروین شامل دو اصل انتخاب طبیعی و بقای اصلح است.

۱۵. گزینه د

نظریه هال مبتنی بر رویکرد تکاملی بوده است. هال بنیان‌گذار جنبش مطالعه کودک بود و به پژوهش درباره عمر با مطالعه بر دوران پیری پرداخت.

۱۶. گزینه الف

بنیان‌گذار جنبش مطالعه کودک هال بوده است. هال و گزل به رشد از طریق عوامل ژنتیکی تأکید داشتند.

۱۷. گزینه ج

روش فرزند پروری گزل با روسو هماهنگ بوده است. و هر دو کودک محور بودند یعنی به نیازهای طبیعی کودکان و حساسیت به نشانه‌های آن‌ها توجه داشتند.

۱۸. گزینه ب

روانکاو معتقد است مراحل رشد ناشی از تعارض سابق‌های زیستی و انتظارات اجتماعی است. فروید نظریه روانی جنسی و اریکسون نظریه روانی-اجتماعی را مطرح کردند.

۱۹. گزینه د

روند رشد که به شکل ژنتیکی تعیین و به شکل طبیعی آشکار می‌شود رسش نام دارد.

۲۰. گزینه الف

مفهوم کارایی شخصی در نظریه یادگیری اجتماعی مطرح شده است. کارایی شخصی یعنی: کودکان از دیدن کسانی که خود را تحسین یا سرزنش می‌کنند و از طریق بازخورد اعمالشان معیارهای شخصی برای احساس کارایی شخصی پرورش می‌دهند.

۲۱. گزینه ج

روش ابداعی پیازه در تحقیقاتش روش بالینی بود که به شکل مصاحبه‌های بالینی باز پاسخ انجام می‌شد و فقط به پاسخ بله و خیر کودک اکتفا نمی‌کرد بلکه استدلال کودک برای بله و خیر را مدنظر قرار می‌داد.

۲۲. گزینه ب

نظریه اجتماعی فرهنگی مکمل نظریه کردارشناسی است زیرا بستر و بافت اجتماعی و فرهنگی را مهم جلوه می‌دهد.

۲۳. گزینه د

فراتحلیل یعنی تحلیل نتایج پژوهش‌های قبلی مخصوصاً زمانی که نتایج قبلی پایدار نباشند و یا متناقض هستند از این روش استفاده می‌گردد.

۲۴. گزینه الف

در سطح بررسی تغییرات تحولی از طرح طولی استفاده می‌شود و بدان معناست: بررسی یک گروه بارها و بارها در سنین مختلف.

۲۵. گزینه ج

واژه پرورش اشاره به تغییراتی است که بر اثر آموزش و تأثیرات عوامل محیطی در انسان ایجاد می‌شود.

۲۶. گزینه د

در قرن نوزدهم فردریک فروبل کتاب تربیت انسان را منتشر کرد و نخستین کودکستان را وی بنیان نهاد.

۲۷. گزینه د

پیاژه جریان رشد آدمی را امری ذاتی، غیرقابل تغییر، تحول یابنده و تداومی می‌داند.

۲۸. گزینه الف

رشد جسمانی از قانون سری- پایی و مرکزی- پیرامونی پیروی می‌کند.

۲۹. گزینه ب

واتسون مکتب رفتارگرایی را بنیان گزارد و اعتقاد داشت کودک با سه عاطفه ترس، خشم و محبت به دنیا می‌آید.

۳۰. گزینه ب

در جریان رشد دو دوره رشد سریعی دارد قبل از تولد و ۶ ماه اول زندگی.

۳۱. گزینه ج

دیدگاه‌های روانشناسی رشد به سه گروه عمده شناختی- روانکاو و یادگیری تقسیم می‌شود و مابقی نظرات معمولاً به جنبه‌ای از رشد اشاره دارند و یا به‌نوعی به این سه گروه متعلق هستند.

۳۲. گزینه ب

هدف رشد از نظر پیاژه تحول ساخت‌های شناختی است و یک فرد رشد یافته باید بتواند به‌صورت انتزاعی بیندیشد.

۳۳. گزینه ب

از نظر روان‌شناسان یادگیری منبع اصلی شناخت تجربه است و روند رشد برحسب تجارب هر فرد رخ می‌دهد.

۳۴. گزینه الف

در قرون وسطی یعنی ۶- ۱۵ کودکی به‌عنوان مرحله جداگانه در روند رشد اهمیت کمی داشت و آن‌ها را به‌صورت بزرگسالان مینیاتوری که از پیش فرم گرفته‌اند، تصور می‌کردند.

۳۵. گزینه د

فلسفه تربیتی لاک خویشتن‌داری بود لاک بیشترین اهمیت را به منش و شخصیت می‌داد و فلسفه وی سبب شد خشونت نسبت به کودکان به ترحم و دلسوزی بدل گردد.

۳۶. گزینه ج

فلسفه روسو دو مفهوم بسیار مهم مرحله رشد و رسش زیستی را در برمی‌گیرد. مراحل رشد اشاره می‌کند که کودکان شیوه‌های احساس و تفکر خود را دارند و طرح طبیعت آن‌ها را وادار می‌کند در مراحل متفاوت قابلیت‌های متفاوت را به وجود می‌آورند. رسش زیستی نیز به روندی اشاره می‌کند که به‌صورت ژنتیکی تعیین می‌گردد.

۳۷. گزینه ب

تننس و کاروس در اوایل قرن نوزدهم اصرار داشتند که توجه به رشد باید به بزرگسالی گسترش یابد.

۳۸. گزینه الف

اولین نظریه‌پرداز که به اهمیت روابط خانوادگی در رشد کودک تأکید داشت فروید بود.

۳۹. گزینه الف

در میان نافروریدی‌ها اریک اریکسون مهم‌ترین فرد است که در حوزه رشد انسان فعالیت داشته است

۴۰. گزینه د

بندورا بیان کرد کودکان تنها با دیدن افرادی که نزدیک آن‌ها است و گوش کردن به آن‌ها یادگیری درشان رخ خواهد داد. تقلید و سرمشق‌گیری از آن‌ها نظریه‌پرداز است.

۴۱. گزینه ج

پیاژه برای بررسی تفکر کودکان و نوجوانان از مصاحبه بالینی استفاده کرد و فقط به جواب بله و خیر آن‌ها اکتفا نمی‌کرد بلکه استدلال کودک مهم بود.

۴۲. گزینه ب

نمودار گردشی شبیه برنامه‌ای است که برنامه ریزان می‌سازند تا کامپیوترها را برای اجرای یک رشته عملیات ذهنی به کار بیندازند.

۴۳. گزینه ج

از نقاط قوت رویکرد پردازش اطلاعات استفاده از روش‌های پژوهشی دقیق برای بررسی شناخت است اما چند نقطه ضعف نیز دارد: جنبه‌هایی از شناخت مانند تخیل و خلاقیت را نادیده می‌گیرد و این پژوهش‌ها معمولاً در محیط آزمایشگاه است و مصنوعی است.

۴۴. گزینه د

غده تیموس از جمله قسمت‌هایی است که کم‌کم در کودک ناپدید می‌شود.

۴۵. گزینه الف

ظهور دندان‌های کودک از ماه پنجم بارداری است.

۴۶. گزینه ب

مغز انسان از ۶ تا ۷ سالگی به بیشترین اندازه خود می‌رسد.

۴۷. گزینه د

دست و پا در دوره نوجوانی به حداکثر رشد خود می‌رسد.

۴۸. گزینه ج

کودک تا ۲ سالگی به کاوش محیط و تسلط بر بدن خویش می‌پردازد و مشغول است.

۴۹. گزینه د

در تکامل مراحل وجود دارد که ویژگی آن تعادل است و کودک با محیط سازگار است و مراحل نیز وجود دارد که مشخصه آن عدم توازن است در این صورت کودک دچار مشکلاتی در سازگاری است.

۵۰. گزینه الف

آزمایش میدانی کوششی است در جهت ترکیب مزایای روش همبستگی میدانی و روش آزمایشی. آزمایش میدانی علت بروز رفتار را نشان می‌دهد.

۵۱. گزینه ب

مطالعه موردی انعطاف‌پذیرترین شیوه تحقیقی است که برای شناخت رشد کودکان در اختیار ماست.

۵۲. گزینه ب

روش قوم‌نگاری به جای این که به جای این که آگاهی از یک فرد واحد را در نظر داشته باشد فرهنگ یا یک گروه را در نظر دارد که بشناسد و توصیفی و کیفی است.

۵۳. گزینه ب

طرح آزمایشی برعکس همبستگی امکان نتیجه‌گیری درباره علت و معلول را می‌دهد.

۵۴. گزینه ج

اساسی‌ترین و معتبرترین روشی که در بیشتر رشته‌های علمی مورد استفاده قرار می‌گیرد روش مشاهده است.

۵۵. گزینه الف

بنیان‌گذار محیط‌گرایی جان لاک و بنیان‌گذار رشد‌گرایی ژان ژاک روسو است.

۵۶. گزینه ب

پاولف و اسکینر از پیروان جان لاک هستند و گزل، پیازه، مونته‌سوری، ورنر از پیروان روسو هستند.

۵۷. گزینه ج

از نظر جان لاک هدف اصلی تعلیم و تربیت، خویش‌داری است. دو نکته برای ایجاد خویش‌داری در کودک مهم است: توجه به سلامت جسمانی کودک و مصمم بودن در برابر مسائل انضباطی و محبت بیش‌ازاندازه نکردن به کودک.

۵۸. گزینه ب

جان لاک بهترین پاداش‌ها را تعریف و تحسین و بهترین تنبیه را عدم تأیید می‌دانست. لاک به‌ویژه با تنبیه بدنی مخالف بود.

۵۹. گزینه د

دو مفهوم رسش زیستی و مراحل رشد را ژان ژاک روسو مطرح کرده است. مراحل رشد اشاره می‌کند که کودکان شیوه‌های احساس و تفکر خود را دارند و طرح طبیعت آن‌ها را وادار می‌کند در مراحل متفاوت قابلیت‌های متفاوت را به وجود می‌آورند. رسش زیستی نیز به روندی اشاره می‌کند که به‌صورت ژنتیکی تعیین می‌گردد.

۶۰. گزینه الف

پدر روانشناسی رشد روسو است و بنیان‌گذار جنبش‌گرایی نیز روسو بود. جنبش رمانتیک از باور روسو به اعتقاد به طبیعت در برابر تأثیرات اجتماعی به وجود آمد.

۶۱. گزینه ب

مرحله ۲ کودکی (۲-۱۲ سالگی) است کودک صاحب استدلال شهودی است که به حواس و حرکات بدنی مربوط می‌شود.

۶۲. گزینه ب

گزل، مونته‌سوری و پیازه از طرفداران ژان ژاک روسو هستند. یعنی به مراحل شد و رسش زیستی اهمیت می‌دهند.

۶۳. گزینه ب

روسو آغازگر سنت رشدی بوده است. اعتقاد روسو به طبیعت در برابر تأثیرات اجتماعی جنبش رمانتیک را پایه‌گذاری کرد. همچنین باور وی درباره طرح طبیعی برای رشد سالم سنت رشد‌گرایی را ایجاد کرد. روسو را پدر روان‌شناسی رشد می‌نامند.

۶۴. گزینه الف

جان لاک پدر محیط‌گرایی و یادگیری بود و پیروان وی اسکینر و واتسون بودند.

۶۵. گزینه ج

دیدگاه پیش‌ساختگی در قرون وسطی غالب و رایج بود و مردم بر این باور بودند کودکان مینیاتوری بزرگسالان هستند.

۶۶. گزینه ب

نظریه پیش‌ساختگی در قرن ۱۶ افول کرد و رهبران مذهبی و اخلاقیون بر کیفیت زندگی کودکان تأکید کردند.

۶۷. گزینه الف

لاک معتقد بود کودکان به‌طور ذاتی نه خوب و نه بد هستند به‌طور ذاتی آنان هیچ‌چیز نیستند.

۶۸. گزینه الف

به اعتقاد لاک ذهن کودک در ابتدا شبیه لوح نانوخته است و آنچه بدها ذهن به آن تبدیل می‌شود حاصل تجربه و یادگیری است.

۶۹. گزینه د

تداعی، تکرار و تقلید و تنبیه و پاداش از اصول یادگیری موردنظر جان لاک است.

۷۰. گزینه د



هدف اصلی آموزش از نظر جان لاک کنترل خویشتن یا به عبارتی خویشتن‌داری است. دو نکته برای ایجاد خویشتن‌داری در کودک مهم است: توجه به سلامت جسمانی کودک و مصمم بودن در برابر مسائل انضباطی و محبت بیش‌ازاندازه نکردن به کودک.

۷۱. گزینه ج

برای القاء خودانضباطی ابتدا باید به سلامت جسمی کودک توجه کرد. هنگامی که بدن ضعیف و بیمار است شخص توانایی کمی در کنترل نیازها دارد.

۷۲. گزینه د

از نظر لاک بهترین پاداش‌ها تمجید و بهترین تنبیه ابراز نارضایتی و تقبیح است و یا به عبارتی عدم تأیید است. جان لاک به شدت با تنبیه بدنی مخالفت می‌کرد.

۷۳. گزینه الف

کتاب اصلی روسو در مورد رشد و آموزش کودک امیل بود. که یک کودک را می‌توان مطابق با طبیعت بزرگ کرد و آموزش داد.

۷۴. گزینه ب

مرحله اول شیرخوارگی است که تولد تا ۲ سالگی را شامل می‌شود.

۷۵. گزینه ج

در این دوره کودک به منطقی دست می‌یابد که شهودی نام دارد و به‌طور مستقیم در ارتباط با حواس و حرکات بدنی است.

۷۶. گزینه ب

در نظام روسو کودکی از ۲ تا ۱۲ سالگی است. و مراحل رشد از نظر وی چهار مرحله است: نوباوگی - کودکی - اواخر کودکی - نوجوانی.

۷۷. گزینه الف

مرحله سوم یعنی ۱۲ تا ۱۵ سالگی دوره انتقالی بین کودکی و نوجوانی است و در این دوره کودکان مقدار قابل توجهی نیروی جسمانی کسب می‌کنند.

۷۸. گزینه د

بلوغ در ۱۵ سالگی آغاز می‌شود و کودک به موجودات پیش اجتماعی تبدیل می‌شود. بدن دگرگون می‌شود و هیجانات از درون به بیرون می‌ریزد.

۷۹. گزینه الف

روسو معتقد بود رشد بر پایه یک تقویم درونی و زیستی پیش می‌رود به عبارتی اعتقاد وی به رسش زیستی را اشاره می‌کند.

۸۰. گزینه ج

از نظر جان لاک هدف اصلی آموزش کنترل خود است. دو نکته برای ایجاد خویشتن‌داری در کودک مهم است: توجه به سلامت جسمانی کودک و مصمم بودن در برابر مسائل انضباطی و محبت بیش‌ازاندازه نکردن به کودک.

فصل دوم

رویکردهای جدید روان‌شناسی



کردارشناسی و روان‌شناسی رشد تکاملی

کردارشناسی عبارت است از مطالعه رفتارهای ویژه هریک از گونه‌های حیوانی که از ارزش انطباقی یا بقا برخوردارند. کردارشناسان بر این باورند که در هر یک از گونه‌های حیوانی رفتارهای ذاتی خاصی تکامل یافته است که احتمال بقای آن‌ها را افزایش می‌دهند. کردارشناسی به ارزش سازگاران یا بقای رفتار و تاریخ تکامل آن مربوط می‌شود (هایند ۱۹۹۲). منشأ آن را می‌توان تا نظریه داروین ردیابی کرد. دو جاندارشناس اروپایی به نام‌های کنراد لورنز و نیکو تینبرگن شالوده نوین آن را ریختند. لورنز و تینبرگن با زیر نظر گرفتن گونه‌های حیوانی مختلف در زیستگاه طبیعی آن‌ها، الگوهای رفتاری که به بقا کمک می‌کنند را مشاهده کردند. مشهورترین این الگوها نقش‌پذیری است، یعنی رفتار تعقیب کردن جوجه پرندها، مانند غازها، که تضمین می‌کند جوجه نزدیک مادر خواهد ماند، تغذیه خواهد شد و از خطر در امان خواهد ماند.

مشاهدات نقش‌پذیری به مفهوم مهمی در رشد انسان منجر شد: دوره بحرانی.

دوره بحرانی، مدت‌زمان محدودی است که در آن فرد از لحاظ زیستی آمادگی دارد تا رفتارهای سازگاران خاص را فرا بگیرد؛ اما به حمایت محیط تحریک‌کننده نیاز دارد. جان بالبی روان‌شناس انگلیسی، اصول کردارشناسی را به رشد و تحول انسان نیز تعمیم داد. از نظر او دل‌بستگی اطفال به مراقبانشان رفتاری است که جهت افزایش بقای آن‌ها تکامل یافته است.

سرآغاز علمی: (مکتب کردارشناسی)

قرن بیستم

داروین: پیشگام بررسی علمی کودک

این نظریه بر دو اصل مرتبط تأکید می‌کند: انتخاب طبیعی و بقای اصلح.

بنابراین نظریه، در میان اعضای یک گونه، تنوع بی‌پایان وجود دارد و میان اعضای مختلف تنها از آن‌ها که به دنیا می‌آیند آن‌قدر زنده می‌مانند که تولیدمثل می‌کنند؛ بنابراین نوعی تنازع بقا وجود دارد که در جریان آن شایسته‌ترین اعضای یک گونه آن‌قدر زنده می‌مانند که صفات خود را به نسل بعد انتقال دهند. پس در طول نسل‌های بی‌شمار، طبیعت، آن‌هایی که به بهترین وجه با محیط خود انطباق می‌یابند را انتخاب می‌کند، این فرایند را انتخاب طبیعی می‌نامند.

لورنز: نقش‌پذیری

کردارشناسی بر آن تأکید دارد که رفتار، حاصل تکامل است و عوامل زیست‌شناختی، تعیین‌کننده آن هستند. هر یک از انواع، یاد می‌گیرند که برای بقایشان، کدام انطباق‌ها ضروری است و از طریق فرایند انتخاب طبیعی، بهترین‌ها زنده می‌مانند تا صفات خود را به نسل بعدی منتقل کنند.

کنراد لورنز (۱۹۸۹-۱۹۰۳)، برنده جایزه نوبل، الگوهای رفتاری غازهای graylag را مطالعه کرد و دریافت که جوجه غازها با این غریزه زاده می‌شوند که مادرشان را دنبال کنند (لورنز، ۱۹۶۵). این رفتار از زمان تولد وجود دارد و بخشی از غریزه آنان برای بقاست. علاوه بر این، لورنز دریافت که اگر جوجه غازها در ماشین جوجه‌کشی سر از تخم بیرون آورند، نخستین شیء متحرکی را که می‌بینند، با این تصور که مادر آنهاست، دنبال می‌کنند. لورنز، وقتی سرپوش یکی از ماشین‌ها را برمی‌داشتند، در کنار آن ایستاد. او نخستین کسی بود که جوجه غازها دیدند و از همان لحظه، لورنز را درست مثل اینکه مادر آنهاست، دنبال کردند. جوجه غازها، حتی وقتی برای شنا رفت نیز او را دنبال کردند.

لورنز این فرایند را نقش‌پذیری نامید که به معنی دل‌بستگی سریعاً بعد از بیرون آمدن از تخم است، دوره بحرانی‌ای که نقش‌پذیری در آن صورت می‌پذیرد.

اصول داروینی انتخاب طبیعی و بقای اصلح را به رفتارهای فردی تعمیم می‌دهد. بر اساس این نظریه، افراد به صورت ناخودآگاه نه‌تنها در پی بقای خودشان هستند، بلکه میراث ژنتیکی خود را نیز حفظ کرده و جاودانه می‌سازد. روان‌شناسان رشد تکاملی نگر در پی شناسایی رفتارهایی هستند که در سنین مختلف انطباق به شمار می‌روند.

هایند: دوره‌های حساس رشد

رابرت هایند (۱۹۸۳) کردارشناس، استاد روان‌شناس دانشگاه کمبریج در انگلستان اصطلاح دوره حساس را برای نامیدن اوقات خاصی از زندگی که در آن موجود زنده بیشتر تحت تأثیر انواع خاصی از تجربه قرار می‌گیرد، به ((دوره برهانی)) ترجیح می‌دهد.

نظریه کردارشناختی دل‌بستگی

بالبی

بالبی معتقد بود که بچه انسان مانند بچه سایر گونه‌های حیوانی، از یک‌رشته رفتارهای فطری برخوردار است که به ننگه‌داشتن والد نزدیک او برای محافظت کردن از وی در برابر خطر و حمایت کردن از او در کاوش کردن محیط و تسلط یافتن بر آن کمک می‌کنند. تماس با والد در عین حال تضمین می‌کند که بچه تغذیه خواهد شد. بالبی خاطرنشان کرد که تغذیه برای دل‌بستگی ضروری نیست بلکه پیوند دل‌بستگی را در بستر تکاملی که در آن بقای گونه بیشترین اهمیت را دارد، بهتر می‌توان درک کرد.

دل‌بستگی در چهار مرحله شکل می‌گیرد:

۱) مرحله «پیش دل‌بستگی» (تولد تا ۶ هفتگی): پاسخ‌دهی نامتمایز به انسان

علائم فطری - چنگ زدن، لبخند زدن، گریه کردن و خیره شدن به چشمان فرد بزرگسال - به نوزادان کمک می‌کند تا با انسان‌های دیگر که به آنها آرامش می‌دهند، تماس برقرار کنند. گرچه بچه‌ها در این سن بو و صدای مادر خود را تشخیص می‌دهند ولی هنوز به او دل‌بسته نیستند. زیرا اهمیتی نمی‌دهند که به بزرگسال غریبه‌ای سپرده شوند. «بازتاب گونه و مکیدن»

۲) مرحله «دل‌بستگی در حال شکل‌گیری» (۶ هفتگی تا ۸-۶ ماهگی): تمرکز بر آشنایان

نوباوگان در طول این مرحله به مراقبت‌کننده آشنا به صورت متفاوت با یک غریبه پاسخ می‌دهند هنگامی که کودکان یاد می‌گیرند اعمال آنها بر رفتار کسانی که پیرامون آنها هستند تأثیر می‌گذارد، احساس اعتماد را پرورش می‌دهند - این انتظار که مراقبت‌کننده وقتی علامت داده شود، پاسخ خواهد داد - ولی هنوز وقتی از او جدا می‌شوند، اعتراض نمی‌کنند.

۳) مرحله «دل‌بستگی واضح» (۸-۶ ماهگی تا ۱۸ ماهگی الی ۲ سالگی): دل‌بستگی شدید و نزدیکی جویی فعال

اکنون دل‌بستگی به مراقبت‌کننده آشنا مشهود است. بچه‌ها اضطراب جدایی نشان می‌دهند، یعنی وقتی بزرگسالی که به او متکی هستند، آنها را ترک می‌کند، ناراحت می‌شوند. اضطراب جدایی همیشه روی نمی‌دهد، زیرا این نوع اضطراب مانند اضطراب غریبه، به خلق‌وخوی کودک و موقعیت جاری بستگی دارد اما در بعضی فرهنگ‌ها، اضطراب جدایی بین ۶ تا ۱۵ ماهگی افزایش می‌یابد. آنها از مراقبت‌کننده آشنا به‌عنوان تکیه‌گاه امن استفاده می‌کنند که می‌توانند از او دور شده و به کاوش بپردازند.

۴) تشکیل رابطه متقابل (۱۸ ماهگی تا ۲ سالگی و بعد از آن): رفتار مشارکتی

در پایان سال دوم، رشد سریع بازنمایی ذهنی و زبان، به کودکان نوپا امکان می‌دهد تا از برخی عواملی که بر رفت‌وآمد والد تأثیر می‌گذارند آگاه شده و برگشت او را پیش‌بینی کنند و در نتیجه، اعتراض به جدایی کاهش می‌یابد. اکنون کودکان مذاکره با مراقبت‌کننده را آغاز کرده و برای تغییر دادن هدف‌های او از خواهش و ترغیب استفاده می‌کنند. بالبی اذعان داشت که درباره مرحله چهارم رفتار دل‌بستگی، اطلاعات اندکی وجود دارد و خود او در مورد چنین رفتاری در سال‌های بعدی زندگی نیز حرف چندانی برای گفتن ندارد.

به عقیده بالبی بچه‌ها در اثر تجربیاتی که در طول این چهار مرحله کسب می‌کنند، پیوند عاطفی بادوامی را با مراقبت‌کننده برقرار می‌کنند که می‌توانند در غیاب والدین از آن به‌عنوان تکیه‌گاهی امن استفاده کنند.

۱) مرحله «پیش دل‌بستگی» (تولد تا ۶ هفتگی): پاسخ‌دهی نامتمایز به انسان

علائم فطری - چنگ زدن، لبخند زدن، گریه کردن و خیره شدن به چشمان فرد بزرگسال - به نوزادان کمک می‌کند تا با انسان‌های دیگر که به آنها آرامش می‌دهند، تماس نزدیک برقرار کنند.

۲) مرحله «دل‌بستگی در حال شکل‌گیری» (۶ هفتگی تا ۸-۶ ماهگی):

تمرکز بیان آشنایان

نوباوگان در طول این مرحله به مراقبت‌کننده به‌صورت متفاوت با یک غریبه پاسخ می‌دهند.

۳) مرحله «دل‌بستگی واضح» (۸-۶ ماهگی تا ۱۸ ماهگی الی ۲ سالگی)



دل‌بستگی شدید و نزدیکی جویی فعال

اکنون دل‌بستگی به مراقبت‌کننده آشنا مشهود است. بچه‌ها اضطراب جدایی نشان می‌دهند، یعنی وقتی بزرگسالی که به او متکی هستند، آن‌ها را ترک می‌کند، ناراحت می‌شوند.

(۴) تشکیل رابطه متقابل (۱۸ ماهگی تا ۲ سالگی و بعد از آن): رفتار مشارکتی

در پایان سال دوم، رشد سریع بازنمایی ذهنی و زبان، به کودکان نوپا امکان می‌دهد تا از برخی عواملی که بر رفت‌وآمد والد تأثیر می‌گذارند آگاه شده و برگشت او را پیش‌بینی کنند. در نتیجه، اعتراض به جدایی کاهش می‌یابد. اکنون کودکان مذاکره با مراقبت‌کننده را آغاز کرده و برای تغییر دادن هدف‌های او از خواهش و ترغیب استفاده می‌کنند. به عقیده بالبی بچه‌ها در اثر تجربیاتی که در طول این چهار مرحله کسب می‌کنند، پیوند عاطفی بادوامی را با مراقبت‌کننده برقرار می‌کنند که می‌توانند در غیاب والدین از آن به‌عنوان تکیه‌گاهی امن استفاده کنند.

نظریه جان بالبی

بالبی، روان‌پزشک و روان‌تحلیل‌گری است که در سال ۱۹۰۷ چشم به جهان گشوده است و تحقیقات خود را در حیطه کردارشناسی به پایان رسانید (بالبی نخستین روان‌تحلیل‌گری است که الگویی برای تحول و کنش‌وری شخصیت پیشنهاد کرده است که از نظریه کشاننده‌های فروید فاصله می‌گیرد. بالبی راه خود را با تکیه بر یافته‌های علمی جدیدتر و اساساً یافته‌های رفتارشناسی و سبرنتیک از فروید جدا می‌سازد. بالبی معتقد است رفتار انسان را تنها از طریق بررسی محیط انطباقی آن، یعنی محیطی بنیادی که این رفتار در آن محیط تکامل یافته است، می‌توانیم درک کنیم.

طبق دیدگاه بالبی، گریه کودک، یک علامت مشخص است. گریه فریاد پریشانی است. هنگامی که نوزاد درد می‌کشد یا می‌ترسد، گریه می‌کند و والدین مجبور می‌شوند به سرعت سراغ او بروند و ببینند چه مشکلی پیش آمده این فرایند نشان‌دهنده نوعی دل‌بستگی کودک است. نوع دیگر دل‌بستگی لبخند کودک است. هنگامی که کودک در پی نگاه والدینش لبخند می‌زند، والدین به کودک احساس محبت می‌کنند و از بودن در کنار او لذت می‌برند. غان و غون کردن، چنگ زدن، مکیدن و تعقیب کردن، از جمله دیگر رفتارهای دل‌بستگی هستند.

بالبی معتقد بود دل‌بستگی کودک بدین ترتیب به وجود می‌آید که در آغاز، پاسخ‌دهی اجتماعی کودکان تصادفی است. مثلاً آنها به هر چهره‌ای لبخند می‌زنند و با رفتن هر کس، گریه می‌کنند. بین ۶-۳ ماهگی، کودکان پاسخ‌دهی خود را به چند آشنا محدود می‌کنند و به‌ویژه فرد خاصی را آشکارا ترجیح می‌دهند و حضور غریبه‌ها آن‌ها را نگران می‌کند. اندک زمانی بعد، تحرک بیشتری پیدا می‌کنند و با سینه‌خیز رفتن، در حفظ نزدیکی خود با نماد اصلی دل‌بستگی خویش، نقش فعال‌تری ایفا می‌کنند.

روش بالینی

روش بالبی، انباشته‌سازی و توحید بخشی به داده‌های تجربی است. بالبی بر تجارب خود به‌عنوان متخصص بالینی تکیه می‌کند تا در مورد پاره‌ای از ناپویستگی‌های میراث فرویدی به تصریحاتی دست یابد، بالبی روش تجربی را بر تحلیل ترجیح می‌دهد، یکی از ویژگی‌های مهم اثر او این است که نتایج پژوهش‌هایی را که در قلمروهای روان‌شناسی حیوانی به‌عمل آمده‌اند با آثار خویش توحید بخشد.

مفاهیم اساسی نظریه بالبی

- (۱) مفهوم رفتار غریزی
- (۲) مفهوم دل‌بستگی

نخستین مفهوم اساسی، مفهوم رفتار غریزی است. بالبی علیرغم تفاوت‌های فردی قابل‌ملاحظه، قائل به وجود روان‌بنه‌های پایدار در رفتار انسان و حیوان است، روان‌بنه‌هایی که منتهی به جفت‌گیری و مراقبت از فرزند و دل‌بستگی فرزندان به والدین می‌گردند: این رفتار یک رفتار غریزی است که یک عمل قالبی نیست اما عملی است که خود را با یک روان‌بنه قابل‌بازشناسی منطبق می‌سازد و کنش آن، نیل به اثر سودمندی برای فرد یا نوع است. رفتار غریزی در جریان چرخه زندگی تحول می‌یابد، رفتار غریزی ارثی نیست، آنچه موجود به ارث می‌برد، یک ظرفیت بالقوه است.

واکنش‌های کودکان به هنگام جدایی از مادر

- (۱) مرحله اعتراض